

Lola van der Made: „Ik raakte jong geïnteresseerd in de geschiedenis van mijn opa." FOTO: NIENKE MAAT

‘Ik probeer Joodse opa en mezelf beter te begrijpen’

Ze raakte al jong geïnteresseerd in de geschiedenis van haar opa, een van de weinige Joodse Groningers die de Tweede Wereldoorlog overleefden. Lola van der Made (29) werd historicus en is sinds anderhalf jaar conservator van Synagoge Groningen.

De synagoge in Groningen is een eigenzinnig gebouw, in vergelijking met de rest van Groningen.

Het valt op en maakt nieuwsgierig. Een jonge vrouw die exposities bedenkt, de collectie beheert en cultuur en erfgoed bewaakt in de Groningse synagoge. Een 'oud en stoffig instituut', met het imago van een 'mannenbolwerk'.

„Grappig dat je dat zo ziet, maar het klopt deels wel. Het is hier wat stoffig. Zoals bij meer instellingen die met cultureel erfgoed te maken hebben. Oud is het van zichzelf en dat mannenbolwerk is inderdaad een beetje het beeld dat mensen hebben.”

Maar conservator Lola van der Made verduidelijkt dat ze dat als

'geschiedenisnerd' niet zo ervaart. „Ik heb geschiedenis gestudeerd, ben historicus en dan werk je in een oude stoffige wereld. En dat is meteen de uitdaging, want hoe maak je dat interessant voor een jong en breed publiek en daarom is werken in een synagoge juist leuk.”

Het is min of meer een logisch gevolg van de interesse voor geschiedenis die ze als 5-jarige al had en meer precies de geschiedenis van haar opa en het Joodse volk.

„Ik ben niet Joods, maar die opa wel. Al vroeg kreeg ik mee dat hij de enige van die kant van de familie was die de Tweede Wereldoorlog overleefde. Er werd echter niet veel over gepreut, dus ging ik zelf op

onderzoek uit. Wat was er gebeurd en wat voor impact had dat op de overlevenden? De interesse voor de Joodse cultuur is dus heel persoonlijk en gaat ook niet zomaar weg.”

De interesse ging verder dan alleen de Holocaust: „Ik wilde ook weten hoe het leven hier voor de Tweede Wereldoorlog was. Via archiefonderzoek, verhalen en boeken weet ik best wat, maar nog niet zoveel als ik zou willen. Ik probeert een soort connectie te vinden met mijn voorouders.”

Ze heeft er nooit met opa, die tien jaar geleden overleed, over kunnen praten. Hij was 1 of 2 jaar toen hij bij de burens werd ondergebracht en later bij niet-Joodse grootouders. „Zijn hele leven is door de Holocaust bepaald, maar dat lag heel gevoelig. Er was geen ruimte om vragen te stellen.”

Van der Made werkt in een team van drie mensen. Daartoe behoren ook directeur Geert Volders en Annemiek van der Hoek. De conservator maakt tentoonstellingen, beheert de objecten in de collectie, ontvangt schenkingen, doet nieuwe aankopen en blikkt vooruit.

„En ik ben bezig met een toekomstvisie, om die 'stoffige' geschiedenis interessanter te maken. Het zou mooi zijn als dit een nog groter kenniscentrum wordt, met meer ruimte voor educatie. Speelser ook, tot een soort experience, ervaring of beleving, waarin mensen meer te weten komen over de eigen stad of straat.”

Zoals dat heet: een uitdaging. Klassen van veel scholen in Stad bezoeken de synagoge wel, maar Van der Made wil ernaartoe dat jongeren ook uit zichzelf komen. Bijvoorbeeld door in de taal van de jeugd te communiceren en met foto's, filmpjes, of eigentijdse onderwerpen van exposities.

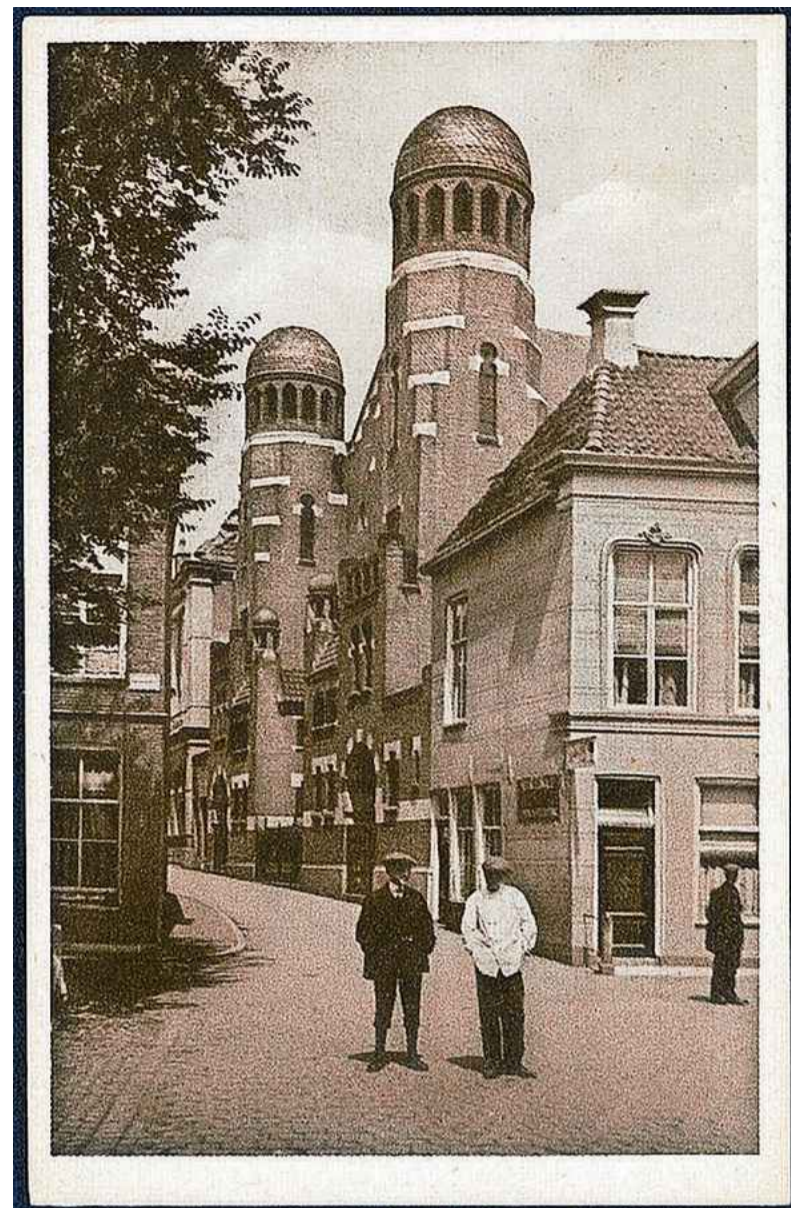
„We zitten natuurlijk op de socials. Geen TikTok, wel Instagram, LinkedIn en Facebook. Snapchat evenmin. Ik ben daar volgens mij al te oud voor. We hebben redelijk wat volgers op Insta, maar we zijn dat nog allemaal aan het onderzoeken.”

Het moet lastig werken zijn, in een samenleving die meer en meer polariseert, waarin de haat tegen vluchtelingen en andersgezinden toeneemt en 'Gaza' - samen met andere ontwikkelingen in het Midden-Oosten - mensen in Nederland tot op het bot verdeelt.

„Ik ben daar natuurlijk mee bezig, maar in de synagoge eigenlijk vrij weinig. De polarisatie is er. Zoals ik het zie komt die voort uit angst en die is mogelijk een gevolg van onwetendheid. Met een museum of culturele instelling kun je proberen begrip te creëren. In mijn geval is dat laten zien van wie en wat Joden zijn. Hoe leven ze, wat zijn de tradities, hoe is de cultuur?”

Uiteraard gelden bij Synagoge Groningen, vanwege spanningen in de wereld in het algemeen en het Midden-Oosten in het bijzonder, veiligheidsmaatregelen. Over welke dat zijn, doet de stichting geen

‘Voor mij als historicus is werken in een ‘oud en stoffig mannenbolwerk’ een mooie uitdaging’

De Synagoge in 1913. FOTO P. KRAMER, GRONINGER ARCHIEVEN.

mededelingen, maar van belaging van buitenaf lijkt nauwelijks sprake te zijn.

Dat er haatmails binnenkomen, is volgens Van der Made een zeldzaamheid. Een enkele keer een brief. „Soms snijden mensen een onderwerp als Gaza aan, als ik vertel dat ik hier werk. Met vrienden gaat het er soms over, maar het wordt nooit onaangenaam. Ik probeer mijn werk los te zien van de politieke situatie.”

Daarbij, de Stichting Synagoge Groningen is niet Joods. „Er zijn hier diensten en activiteiten op feestdagen. Wij zijn echter geen religieuze organisatie, maar doen aan beheer en behoud en vertellen het verhaal van Joods Groningen.”

Het Jodendom is ook meer dan alleen religie. „Heel veel mensen komen hier voor het gemeenschapsgevoel. Er is een mooi Engels woord voor: *kinship*, verwantschap. Het gevoel van even weer bij elkaar zijn voor bijvoorbeeld Chanoeka. Er worden hier ook nog steeds bar mitswa's gehouden. Het hoort er gewoon bij.”

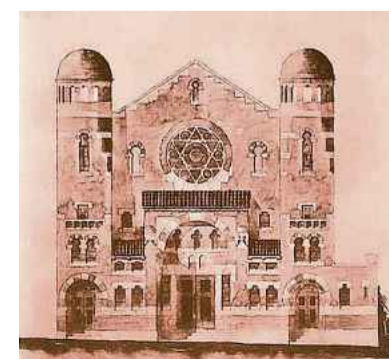
De synagoge als gebouw noemt Van der Made 'bijzonder'. Alleen al qua architectuur eigenzinnig vergeleken met de rest van Groningen en dat past bij een religie die ze 'complex' noemt en misschien nog steeds niet helemaal begrijpt.

„Ik ben hier terechtgekomen omdat mijn voorouders Joods waren, maar wat dat precies betekent weet ik nog steeds niet helemaal. Ik ben nieuwsgierig naar de Holocaust, het hoe en waarom en de Joodse wereld daarvoor en daarna. Niet alleen om mijn opa te begrijpen, maar ook hoe dat in latere generaties doorwerkt en ja, het is dus ook een beetje om mezelf beter te begrijpen.”

Tentoonstelling over 120 jaar sjoelbouwers

De expositie 'Sjoelbouwers! 120 jaar Synagoge Groningen', tot en met 10 mei te zien, focust niet alleen op het gebouw, maar ook op 'het verhaal achter de stenen'. De bouwers, de gemeenschap waarvoor het werd ontworpen en de wereld van 23 maart 1906, toen de gloednieuwe synagoge in gebruik werd genomen. Foto's, tekeningen en verhalen vormen een architectuurreis naar het oude Groningen, naar Duitsland, Andalusië en het Midden-Oosten en terug naar Groningen.

Het begint met de eerste plannen en bouwtekeningen tot de functie van de synagoge in de 21ste eeuw, als monument, culturele plek, plaats van herdenking en plek waar architectuur, religie en identiteit samenkomen. Een 120-jarig bestaan viert een vreemd moment, maar dat getal is symbolisch in het Jodendom. Conservator Lola van der Made: „Mozes, de belangrijkste Joodse profeet is 120 jaar geworden. Het is ook een traditionele wens, zo van: mogen we 120 jaar worden en een rijk en gevuld leven hebben. Vandaar.”

Een aquarelschets van de nieuwe synagoge in 1906.

FOTO: MAKER ONBEKEND / GRONINGER ARCHIEVEN